Årets avgangselever risikerer gjentatte møter med Nav. Ungdom som starter yrkeslivet i en nedgangskonjunktur, vil slite med økt ledighet gjennom store deler av sitt liv. ARKIVFOTO: JAN TOMAS ESPEDAL

URETTFERDIG. Sammenlignet med dem som avsluttet videregående opplæring for et år siden, risikerer årets avgangselever et yrkesliv med høyere arbeidsledighet – også etter at finanskrisen er over.

Ung, og ikke så lovende

Ukeslutt

MARI REGE
professor
i økonomi,
Universitetet
i Stavanger

Vårens avgangselever kan snart feire at de er ferdige med videregående opplæring. Mange skal nå ut i arbeidslivet. Lite vet de om konsekvensene dette kan få for resten av livet. Forskning viser at de som avslutter sin utdannelse i krisetider, risikerer dårligere muligheter på arbeidsmarkedet gjennom hele sin yrkeskarriere.

Samfunnsøkonomene Oddbjørn Raaum og Knut Røed ved Frischsenteret har vist at ungdom som starter yrkeslivet i en nedgangskonjunktur, vil slite med økt ledighet – ikke bare i nedgangsperioden, men i store deler av sitt liv. Studien baserer seg på norske registerdata og ble publisert i det anerkjente internasjonale tidsskriftet Review of Economics and Statistics i 2006.

Svekket kompetanse. Forskerne forklarer sine funn med at ungdommene konkurrerer om langt færre jobber når arbeidsledigheten er høy. Dette vil føre til at mange vil akseptere jobber som i liten grad er utviklende og styrker deres kompetanse som arbeidstagere. Mange går i tillegg rett ut i arbeidsledighet.

Dette får negative konsekvenser på lang sikt. Ungdommene går glipp av viktig læring i utviklende jobber, som ville ha styrket deres fremtidige muligheter på arbeidsmarkedet. Slik kommer de inn i en negativ sirkel. Ungdommer som ikke får styrket sin kompetanse i utviklende jobber, vil ha dårligere muligheter på arbeidsmarkedet som 30-åringer selv om nedgangskonjunkturen er over. Dette gjør det igjen vanskeligere for dem å få jobb som 40-åringer.

I studien benytter forskerne registerdata for alle barn som er født mellom 1961 og 1974. Hovedspørsmålet er hvordan arbeidsledigheten i alderen 24 til 36 år er påvirket av den kommunale arbeidsledighetsraten i de årene barnet var forventet å avslutte ungdomsskolen og videregående skole.

Livslang ledighet. Resultatene er oppsiktsvekkende. De som avsluttet videregående skole og ungdomsskolen i en periode med mer enn seks prosent arbeidsledighet i kommunen, hadde som 30-åringer to prosentpoeng større ledighet, enn de som avsluttet i en periode med lav ledighet. Fra arbeidstageren er 24 til 36 år er arbeidsledigheten 20 prosent høyere blant dem som starter sin yrkeskarriere i en periode med høy ledighet, sammenlignet med dem som starter i en periode med lav ledighet. Dette tilsvarer mer enn to månedsverk som arbeidsledig.

Dette er urettferdig. De som starter sin yrkeskarriere våren 2009, vil ikke bare stå overfor økt ledighet på kort sikt. Sammenlignet med medelever som ble ferdig for ett år siden, risikerer de også å slite med mer ledighet resten av yrkeskarrieren.

Det er spesielt guttene som vil møte vanskeligheter. Sist uke presenterte Nav nye ledighetstall som viser at ledigheten for menn i alderen 20-29 år er mer enn doblet i løpet av det siste året. Årsaken er at mange menn i denne aldersgruppen jobber innen bygg- og anleggsbransjen og industrien hvor ledigheten har økt kraftig de siste månedene. Ledigheten for menn i alderen 20-29 år er nå på seks prosent.

Skoletrett. Vi kan jo håpe at ungdom i dag velger å ta mer utdannelse i stedet for å søke seg ut i et arbeidsmarked med få muligheter. I tillegg til å øke de unges kompetanse og dermed styrke deres fremtidige muligheter på arbeidsmarkedet, vil utdannelsen kunne utsette starten på yrkeskarrieren til nedgangskonjunkturen er over.

Overraskende viser studien til Raaum og Røed at de unges utdanningsvalg ikke er påvirket av konjunkturene, selv om mer utdannelse i en lavkonjunktur hadde vært til det beste for ungdommene på lang sikt. De som har bestemt seg for å begynne i arbeidslivet etter endt ungdomsskole eller videregående skole, gjør dette uavhengig av økonomiske oppgang- eller nedgangstider. En årsak kan være at de i liten grad er motivert for mer utdannelse.

Sats på lærlinger. Derfor har myndighetene i disse krisetider en viktig oppgave med å sikre at ungdom som ønsker å begynne sin yrkeskarriere får en god start. Spesielt viktig er det å sikre nok lærlingplasser. Mange bedrifter benytter lærlingplasser som en viktig rekrutteringskanal. Denne motivasjonen for å ansette lærlinger svekkes i dårlige tider. I krisepakken økte regjeringen lærlingetilskuddet med 4800 kroner for 2009. Likevel melder flere bedrifter om kutt i antall lærlingplasser. En rekke opplæringskontorer for ulike videregående utdanningsprogram er bekymret for antall lærlingplasser innenfor bygg- og anleggsbransjen, elektronikk, transport, varehandel og dagspresse.

Dersom økt tilskudd til bedriftene ikke gir tilstrekkelig mange lærlingplasser, bør myndighetene vurdere å stille krav om at bedrifter som får offentlige oppdrag, må opprette lærlingplasser. Byrådsleder Erling Lae uttalte for to uker siden til Aftenposten at byrådet har fått fullmakt til å stille krav om lærlingplasser til bedrifter som får krisepakkeprosjekter.

Det vil lønne seg for Norge å sikre flere lærlingplasser. I tillegg til å redusere arbeidsledigheten blant unge på kort sikt, vil flere lærlingplasser også kunne redusere ledigheten på lang sikt. Det vil sikre at dagens unge forblir lovende. Det vil også sikre at arbeidsstyrken har den kompetansen Norge vil trenge når krisetiden er over.

Hver fredag i Aftenposten

Mari Rege
Professor UiS

Jens Ulltveit-Moe
Konsernsjef Umoe

Rolf Utgård
Rådgiver

Alexandra Bech Gjørv
Direktør StatoilHydro

Kjetil Storesletten
Professor UiO

Dani Rodrik
Professor Harvard

Vær real, rett opp Acta-feil

Debatt

RUNE WANGSMO,
Informasjonsdirektør i Acta

VI HAR BEDT OM at Aftenposten korrigerer noen viktige forhold i de to sakene avisen skrev med titlene – «Acta-fond kollapset» og «Trygt fond forsvunnet», den siste med faksimile fra den første artikkelen.

Aftenpostens lesere sitter igjen med et inntrykk av at dette er et fond som eies og forvaltes av Acta, noe som ikke medfører riktighet. Acta er en av mange distributører av fondet og har markedsført dette fondet på linje med over 100 andre fondsinvesteringsalternativer vi tilbyr.

Det nevnte fondet forvaltes av SEB-eide Key Asset Management. Det Aftenposten hevder i titler, ingresser og faksimiler er villedende fordi dette er like lite et «Acta-fond» som Skagen Global er det. Det er like villedende som om Aftenposten skulle skrevet at «Acta-fond» kåret til verdens beste, dersom noen hadde kåret Skagen Global til verdens beste globale fond.

Forvirring. Videre savner Aftenpostens påstand om at fondet har «forsvunnet» rot i virkeligheten. Oppslaget har – naturlig nok – skapt forvirring blant andelseierne. Som Aftenpostens medarbeidere utmerket godt vet – eller i det minste burde vite – skal fondet avvikles på en ordnet måte og alle verdier utbetales til fondets andelseiere. Dette har skjedd med en rekke verdipapirfond tidligere.

Videre hevdet Aftenposten at leverandøren Key Asset Management og Acta har ulikt syn på risikoen forbundet med fondet som legges ned. Aftenposten fikk i samtaler med representanter fra Key Asset Management opplyst at dette ikke er tilfelle. Det ba vi om at avisen retter opp, ettersom leverandøren Key Asset Management og distributøren Acta har beskrevet risikoen likt.

Ny artikkel. Aftenposten har ikke etterkommet vårt ønske om å korrigere de faktiske feilene som leserne er blitt presentert, men har i stedet skrevet en ny artikkel («Ventet oppgang uansett») der avisen forsøker å distansere seg fra tidligere nevnte faktafeil.

Det mest reale hadde imidlertid vært om Aftenposten kunne beklaget overfor leserne at avisen trykket opplysninger som beviselig er feil.